

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr VI/50/11
Rady Powiatu Białobrzeskiego
z dnia 29 marca 2011 r.

**POWIATOWY PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE
ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE
DLA POWIATU BIAŁOBRZESKIEGO
NA LATA 2011 – 2015**

BIAŁOBRZEGI 2011

A handwritten signature or mark, possibly a stylized letter 'Z' or a similar symbol, located in the bottom right corner of the page.

I. WSTĘP

W celu efektywnego przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszania jej negatywnych następstw w życiu społecznym i rodzinnym tworzy się **Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Powiatu Białobrzeskiego na lata 2011 - 2015**, zwany dalej **Programem**. Program został opracowany zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).

Rodzina jest najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka, kształtującym osobowość, system wartości, poglądy, styl życia. Rodzice czy opiekunowie są wzorem dla dzieci. Ważną rolę w prawidłowo funkcjonującej rodzinie odgrywają wzajemne relacje pomiędzy rodzicami oparte na miłości i zrozumieniu. W przypadku dezorganizacji, rodzina nie jest w stanie realizować podstawowych zadań, role wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się coraz bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi.

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem, które choć odwieczne, dopiero od kilkunastu lat istnieje w świadomości społecznej w naszym kraju i staje się przedmiotem świadomych, skoordynowanych działań zaradczych.

II. Charakterystyka przemocy w rodzinie.

1. Pojęcie przemocy w rodzinie

Przemoc w rodzinie, zwana także potocznie przemocą domową, zgodnie z treścią art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.), to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1 (członek rodziny – osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks Karny, Dz.U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienie i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Z punktu widzenia prawa przemoc w rodzinie jest przestępstwem. Prawo ściga sprawców przestępstw przeciwko osobom bliskim za:

art. 207 § 1 k.k. – znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny – podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat (ścigane z urzędu)*.

art. 191 § 1 k.k. – kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbą bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia – podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu)*.

art. 197 § 1 k.k. – kto przemocą lub groźbą bezprawną lub postępowaniem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 12 lat (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego)**.

art. 209 § 1 k.k. – kto uporczywie uchyla się od wykonywania ciężącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez nie łożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych – podlega karze pozbawienia wolności do lat 2 (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego)**.

* ściganie z urzędu polega na tym, że prokurator i policja prowadzą postępowanie niezależnie od woli i zgody osoby pokrzywdzonej. Wycofanie skargi lub odmowa zeznań nie jest podstawą do umorzenia postępowania, jeśli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniono przestępstwo.

** ściganie na wniosek polega na tym, że bez wniosku osoby pokrzywdzonej postępowanie w danej sprawie nie może być wszczęte.

2. Rodzaje i typy przemocy

Wyróżnia się następujące formy:

· **Przemoc fizyczna** – nazywana również *gorącą*, to każde agresywne zachowanie polegające na użyciu siły i prowadzące do naruszenia nietykalności cielesnej, nieprzypadkowych urazów, zranień, stłuczeń, złamań czy zasinień (m.in.: popychanie, obezwładnianie, szarpanie, policzkowanie, uderzanie pięścią, kopanie, duszenie, rzucanie przedmiotami, użycie przedmiotów lub narzędzi niebezpiecznych, mogących spowodować utratę zdrowia lub życia).

· **Przemoc psychiczna** – nazywana również *zimną*, to umyślne agresywne działania, wykorzystujące nie tyle siłę fizyczną lecz mechanizmy psychologiczne, powodujące zachwianie u ofiary

pozytywnego obrazu własnej osoby, obniżenie u niej poczucia własnej wartości, pojawienie się stanów lękowych i nerwicowych. Zachowania sprawcy mają na ogół charakter poniżający lub budzący poczucie zagrożenia i wywołują emocjonalny ból lub cierpienie (m.in.: wyśmiewanie, wyzywanie, krytyka, groźby, kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami).

· **Przemoc ekonomiczna** – przejawia się w uniemożliwieniu dostępu do rodzinnych środków finansowych, prowadząc do całkowitego finansowego uzależnienia ofiary od sprawcy (np. odbieranie zarobionych pieniędzy, niezaspokajanie materialnych potrzeb rodziny, uniemożliwianie podjęcia pracy).

· **Przemoc seksualna** – wymuszenie pożycia seksualnego lub nieakceptowanych i niechcianych przez ofiarę praktyk seksualnych w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy (np. sprawca stosuje przemoc, grozi użyciem przemocy, żeby zmusić ofiarę do stosunku).

· **Zaniedbanie** – stan ciągłego niezaspokajania podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych osób zależnych.

Wszystkie formy przemocy mogą wzajemnie się uzupełniać i przenikać.

3. Fazy cyklu przemocy

W cyklu przemocy występują trzy niezależne fazy, zmienne pod względem swej intensywności i czasu trwania:

- 1) *faza narastającego napięcia* – jest to początek cyklu, który charakteryzuje się wzrostem napięcia i natężeniem sytuacji konfliktowych,
- 2) *faza ostrej, gwałtownej przemocy* – w której następuje wybuch gniewu i wyładowanie agresji; agresja w tej fazie może być zagrażająca dla zdrowia i życia ofiary, moment zakończenia aktu przemocy zależy wyłącznie od sprawcy i nie ma żadnego związku z zachowaniem ofiary (sygnały jej bólu i cierpienia nie wyciszają agresji),
- 3) *faza „miodowego miesiąca”* – w trakcie której sprawca wyraża swoją skruchę, okazuje żal, obiecuje, że już nigdy więcej nie skrzywdzi ofiary lub po prostu zachowuje się tak jak gdyby przemoc nigdy nie miała miejsca;

Faza „miodowego miesiąca” zatrzymuje ofiarę w sytuacji przemocy, bo łatwo pod jej wpływem zapomnieć o koszmarze pozostałych dwóch faz. Prawdziwe zagrożenie, jakie niesie ze sobą ta faza jest związane z tym, że przemoc w następnym cyklu zazwyczaj jest gwałtowniejsza i za każdym razem narasta.

4. Rola stereotypów i przekonań na temat przemocy domowej

Wiele społeczeństw czy środowisk nie reaguje na problem przemocy w rodzinie, wyrażając tym samym przyzwolenie na jej istnienie. Jest to wynikiem funkcjonujących w świadomości społecznej stereotypów i przekonań, które głęboko zapuszczają swoje korzenie i fałszują rzeczywistość. Stereotypy, mity czy przekonania usprawiedliwiają stosowanie przemocy, służą do ukrycia czy zbagatelizowania problemu, przez co utrudniają prawidłowe reagowanie na akty brutalności czy okrucieństwa wobec bliskich. Dają sprawcy sygnał o społecznym przyzwoleniu na stosowanie przemocy, umacniają w nim poczucie bezkarności, zniewalając ofiarę i zmuszając ją do milczenia. Z punktu widzenia problemu przemocy w rodzinie za najgroźniejsze uważa się stereotypy:

1. **usprawiedliwiające przemoc** – np.: „osoby używające przemocy muszą być chore psychicznie”, „mnie też bili i wyrosłem na porządnego człowieka”, „jak się ciebie nie będą bać, to się z ciebie będą śmiać”, „przemoc jest wtedy gdy są ślady na ciele”, „przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol”, „przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego”, „to był jednorazowy incydent, który nigdy się nie powtórzy”,
2. **przenoszące odpowiedzialność za przemoc na ofiary** – np.: „sama sobie winna”, „jeśli ktoś jest bity to znaczy, że na to zasłużył”, „widziały gały co brały”, „ofiary przemocy w rodzinie akceptują przemoc”, „gdyby ofiara naprawdę cierpiała odeszłaby od sprawcy”, „kobieta odpowiada za ognisko domowe”, „gdyby chciała naprawdę coś zmienić, to już dawno by to zrobiła”,
3. **przekonania izolujące ofiary** – np.: „nie mów nikomu co się dzieje w domu”, „przemoc w rodzinie to sprawa prywatna, nikt nie powinien się wtrącać”, „policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych”, „gwałt w małżeństwie nie istnieje”, „nie ujawnia się tajemnic rodzinnych”, „nie pierze się rodzinnych brudów publicznie”, „nie można zmienić swojego przeznaczenia”.

Jednak wiedza naukowa, badania i doświadczenie specjalistów obalają stereotypy i dowodzą, iż:

- przemoc, wykorzystywanie, bicie, krzywdzenie osób bliskich jest przestępstwem, tak samo groźnym i podlegającym karze jak przemoc wobec osób obcych,
- przemoc w rodzinie występuje we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia lub statusu społecznego czy materialnego, zdarza się, że lepiej wykształceni sprawcy stosują często wyszukane formy przemocy,
- nie tylko siniaki, złamania czy oparzenia świadczą o przemocy w rodzinie, przemoc – to także poniżanie, obelgi, zmuszanie do określonych zachowań, grożenie, zastraszanie,
- nikt nie zasługuje na bicie, krzywdzenie, maltretowanie, niezależnie od tego, co zrobił lub powiedział, nie wolno poniżać, bić innych ani się nad nimi znęcać.

- przemoc domowa to przestępstwo ścigane przez prawo, a nie sprawa rodzinna,
- ofiary przemocy nie chcą być źle traktowane przez swoich bliskich, starają się bronić siebie i innych zagrożonych przemocą członków rodziny, chcą przerwać przemoc, ale pozostając w osamotnieniu, często nie potrafią tego zrobić – będąc w opresji działają często nieracjonalnie, co prowadzi do nasilenia przemocy,
- przemoc domowa niemal nigdy nie jest wyjątkowym, pojedynczym wydarzeniem, ma tendencję do powtarzania się, niezatrzymana eskaluje i przybiera na sile,
- nikt nie lubi być poniżanym i bitym, osoby doznające przemocy znajdują się w bardzo trudnej sytuacji wypełnionej bólem, cierpieniem, strachem, bezsilnością i poczuciem osamotnienia; tkwienie w związku pełnym krzywdzenia wynika między innymi z wyznawania tradycyjnych wartości takich jak miłość, trwałość małżeństwa, mylnego przeświadczenia, że sprawca jest dobry dla dzieci, gdyż ich nie bije, przekonania o zależności ekonomicznej od sprawcy i niemożności samodzielnego funkcjonowania, wiary w obietnice sprawcy, że się zmieni, nieracjonalnego obwiniania się za przemoc, czy też braku wiedzy na temat miejsca, gdzie znaleźć bezpieczne schronienie i specjalistyczną pomoc,
- nawet uzależnienie od alkoholu nie zwalnia od odpowiedzialności za działania dokonywane pod jego wpływem, alkohol może nasilać przemoc i ułatwia jej stosowanie, stanem nietrzeźwości sprawcy próbują usprawiedliwić fakt znęcania się nad członkami rodziny,
- przemoc jest dążeniem do przejęcia pełnej władzy i kontroli nad innymi osobami,
- przemoc jest poważnym problemem, który niszczy nie tylko osobę, która jej doświadcza, ale też innych członków rodziny narażonych na uczestniczenie w aktach przemocy,
- przemoc w rodzinie doznawana przez lata nie oznacza, że tak musi być i że trzeba się z tym pogodzić.

II. OCENA SYTUACJI SPOŁECZNEJ W POWIECIE BIAŁOBRZESKIM

1. Charakterystyka powiatu:

Powiat Białobrzegi położony jest w południowej części województwa mazowieckiego i graniczy z powiatami: grójeckim, kozienickim, radomskim i przysuskim. Zajmuje powierzchnię 639 km², w jego skład wchodzi 6 gmin: Miasto i Gmina Białobrzegi, Miasto i Gmina Wyśmierzyce oraz gminy: Promna, Radzanów, Stara Błotnica i Stromiec. Liczba mieszkańców powiatu (stan na 31.12.2009 r. wg danych GUS) wynosi 33.701 osób (w tym: 16.914 mężczyzn, 16.787 kobiet). Jest to rejon typowo rolniczy o ubogiej infrastrukturze przemysłowej, co sprawia, że w Powiatowym Urzędzie Pracy jest zarejestrowanych wielu bezrobotnych. Poziom bezrobocia w gminach powiatu białobrzeskigo w latach 2000 — 2007 przedstawia poniższa tabela (wg danych Powiatowego Urzędu Pracy w Białobrzegach):

Gmina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2007
Białobrzegi	1255	1409	1323	1266	1184	1235	830
Wyśmierzyce	251	264	271	250	253	269	183
Promna	330	385	376	396	360	399	229
Radzanów	254	295	277	264	253	281	186
Stara Błotnica	344	376	398	402	378	391	218
Stromiec	407	453	481	485	486	515	329
Razem	2841	3182	3126	3063	2914	3090	1975

Sieć placówek oświatowych na terenie powiatu białobrzeskigo obejmuje szkoły i przedszkola zarządzane przez samorzady gminne:

- 4 przedszkola,
- 23 szkoły podstawowe i 7 gimnazjów,

placówki prowadzone przez samorząd powiatowy:

- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Białobrzegach: 3-letnie Liceum Profilowane, 4-letnie Techniku Ekonomiczne, Zasadnicza Szkoła Zawodowa,
- Liceum Ogólnokształcące w Białobrzegach oraz Gimnazjum Towarzystwa Wiedzy Powszechnej przy Liceum Ogólnokształcącym im. Armii Krajowej w Białobrzegach

oraz szkoły niepubliczne prowadzone przez Towarzystwo Wiedzy Powszechnej Oddział Regionalny w Kielcach.

Ponadto w Białobrzegach funkcjonuje Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna, która udziela pomocy uczniom (ich rodzicom), nauczycielom z placówek oświatowych z terenu powiatu poprzez diagnozę, konsultacje, doradztwo, interwencje w środowisku ucznia.

2. Charakterystyka gmin powiatu (wg danych GUS):

Miasto i Gmina Białobrzegi

Gmina miejsko-wiejska Białobrzegi zajmuje powierzchnię 79 km², zamieszkuje ją (stan na 31.12.2009 r.) 10472 mieszkańców (5145 mężczyzn, 5327 kobiet), w mieście: 7338 osób, na wsi: 3134 osób. Jest to lokalny ośrodek rolniczo-usługowy i turystyczny.

Miasto i Gmina Wyśmierzyce

Gmina miejsko-wiejska Wyśmierzyce zajmuje powierzchnię 104 km², zamieszkuje ją (stan na 31.12.2009 r.) 2842 mieszkańców (1455 mężczyzn, 1387 kobiet), w tym: w mieście — 859 osób, na wsi: 1983 osób. Jest to gmina o charakterze rolniczym.

Gmina Promna

Gmina Promna zajmuje powierzchnię 121 km² zamieszkuje ją (stan na 31.12.2009 r.) 5619 mieszkańców (2886 mężczyzn, 2733 kobiet). Ponad 87% powierzchni gminy zajmują użytki rolne i ponad 90 % mieszkańców gminy związanych jest z rolnictwem.

Gmina Radzanów

Gmina Radzanów zajmuje powierzchnię 83 km², zamieszkuje ją (stan na 31.12.2009 r.) 3873 mieszkańców (1941 mężczyzn, 1932 kobiet). Użytki rolne stanowią około 76%, lasy i grunty leśne około 14% powierzchni ogólnej gminy.

Gmina Stara Błotnica

Gmina Stara Błotnica zajmuje powierzchnię 96 km², zamieszkuje ją (stan na 31.12.2009 r.) 5284 mieszkańców (2646 mężczyzn, 2638 kobiet). Gmina ma charakter rolniczy - użytki rolne stanowią około 84% ogólnej powierzchni.

Gmina Stromiec

Gmina Stromiec zajmuje powierzchnię 156 km² zamieszkuje ją (stan na 31.12.2009 r.) 5611 mieszkańców (2841 mężczyzn, 2770 kobiet). Użytki rolne stanowią około 56%, lasy i grunty leśne około 35 % powierzchni ogólnej gminy. Ponad 50 % mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa.

3. Problemy społeczne występujące na terenie powiatu:

Przyczynami dysfunkcji występujących w rodzinach w Powiecie Białobrzeskim są:

- bezrobocie, brak perspektyw związanych z możliwością znalezienia zatrudnienia,
- brak wystarczających źródeł utrzymania- ubóstwo,
- alkoholizm,
- przemoc fizyczna i psychiczna,
- niski poziom wykształcenia członków rodziny,
- samotne wychowywanie dzieci,
- niepełnosprawność fizyczna bądź umysłowa rodziców,
- brak motywacji i umiejętności do wychodzenia z bezrobocia w rodzinach utrzymujących się z pokolenia na pokolenie za świadczeń otrzymywanych z pomocy społecznej, „dziedziczenie biedy”, niezaradność życiowa i bezradność wychowawcza.

Na terenie Powiatu Białobrzeskiego z roku na rok rośnie liczba rodzin, które z różnych przyczyn, potrzebują pomocy. Znacznym problemem jest brak możliwości zatrudnienia w regionie. Sytuacja ta powoduje, że wiele rodzin znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, zwłaszcza rodziny wielodzietne. Ośrodki Pomocy Społecznej zauważają także wpływ nadużywania alkoholu na

sytuację społeczną rodzin oraz wzrost zjawisk patologicznych nim spowodowanych (m.in.: zaniedbania w wychowaniu, występowanie przemocy). Z powyższego wynika, iż bardzo istotną sprawą jest zbudowanie powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, który może dać szansę na pomniejszenie poszerzającej się skali tego zjawiska.

III. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 180 poz. 1493 z późn. zm.), do zadań własnych powiatu należy w szczególności:

1. opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2. opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
3. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
4. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności:

1. tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
2. opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno- edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Konieczność podejmowania działań zapobiegających przemocy w rodzinie wynika również z zapisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 z późn. zm.).

